

Per Albin Hansson varnar ÖB för vidgade överläggningar med finska militärer.

Prins Victor av Wied rapporterar hem till Berlin att de tyska klagomålen på den svenska pressen fungerar. Den tyske Stockholmsministern berättar att Christian Günther tycker att situationen blir obekvämt, då klagomålen kommer. Det bekräftas av en liten incident efter Thörnells famösa framträdande inför regeringen. För en gångs skull visar Christian Günther känslor för Per Albin Hansson. Statsministern skriver i dagboken att Günther »dystrar till inför tyskarnas misslythet« och fortsätter:

Frågan om pressen stöttes och blöttes på nytt. G. känner sig förbrukad som pådrivare.

Men efter en god natts sömn mår Günther bättre. Dagen efter skriver Per Albin Hansson att Günther är på gott humör. Tyskarnas »hotfulla hälsningar mest verkade nervkrig«.

Samtidigt har militärattachén Gösta von Stedingk nyheter från Finland. Finländarna riktar allt mer in sig på att återerövra sina förlorade territorier, i skydd av ett tyskt anfall mot Sovjetunionen. Gösta von Stedingks rapport bygger på samtal med Finlands inrikesminister, friherre Ernst von Born, och två finska generaler. Angående finländarna som tvingades fly efter vinterkriget, säger de: »Den halva miljonen evakuerade vore en nog stark faktor att förmå varje motstånd hos finska myndigheter mot ett anfall i öster att vika.« General Paavo Talvela säger att »en tysk seger är klar 2 veckor efter inmarschen. Det är ej tvivel om, att Finland kan bära det äventyret.«

Sedan lyckas militärattachén Gösta von Stedingk med en riktig underrättelsebragd.

Den tyske militärattachén i Helsingfors, Horst Rössing, börjar läcka hemligheter. De öppenhjärtiga samtalen mellan von Stedingk och Rössing pågår 23–24 april. Gösta von Stedingk är noggrann med att betona i sin rapport att »under inga omständigheter får källan sippra ut«. En sådan läcka vore katastrofal både för Gösta von Stedingk och hans

källa Horst Rössing. Som i en spionroman, fast i verkligheten. Bakgrunden är att militärattachén Rössing just kommit tillbaka från generalstaben i Berlin. Han bekräftar att Tyskland snart går till anfall mot Sovjetunionen. Det är bråttom eftersom Sovjetunionen rustar – tiden är alltså inte på Tysklands sida (några veckor senare telegraferar tyska legationen i Stockholm till Berlin, Kollontaj har sagt att de sovjetiska arméerna posterade västerut aldrig har varit starkare). Det tyska syftet med anfallet är att trygga oljeförsörjningen genom att ta Baku. Dessutom ska Tyskland hota den »engelska livsnerven« via Asien.

Vad gäller finländarna säger Rössing att »Finland kommer att taga aktiv del och få sin belöning«. Samtidigt finns förhoppningar om att Sverige ska transportera trupp och förnödenheter. Ingen tror däremot att Sverige ska delta aktivt, landet kan förklara sig »icke krigförande« (till skillnad från att förklara sig neutralt). Däremot bör Sverige »deltaga med en frivilligkår på Finlands sida«.

Dagen efter avslöjar Horst Rössing ännu hemligare saker. Bland annat får Gösta von Stedingk ta del av den tysk-finska operativa planläggningen inför anfallet mot Sovjetunionen. Gösta von Stedingk kan till och med bifoga en kartsbild till sin rapport. Skissen visar anfallsriktningarna. Finland har av Tyskland fått artilleri, pansar och luftvärn men inga flygplan. Alla förberedelser ska vara klara till slutet av maj, enligt planerna sker anfallet i början eller i mitten av juni. Tyskland anser sig egentligen inte behöva finsk hjälp för att nå sina mål, men »finnarna ville vara med till varje pris«. Tyskland har som svar begärt en finsk armékår som del av de tyska stridskrafterna. Men det vill inte Finland gå med på utan vill istället »koncentrera sig på att återtaga östra Karelen och Näset«.

Finland kommer dock inte att anfalla omedelbart, utan ska vänta en stund. Då kan de utnyttja att Sovjetunionen försvagats av de tyska initiala framgångarna i öster. Tyskland kommer i samband med anfallet att begära svenskt svar på en fråga, med kort tidsfrist. Frågan kommer att handla om ett svenskt godkännande för tysk trupp och underhållstjänst att utnyttja svenska järnvägar.

Horst Rössings detaljerade uppgifter är i princip helt korrekta.

Sveriges oro för Finlands framtid gör att Christian Günther bestämmer sig för att resa på en av sina få utlandsresor under kriget. Han ska till Helsingfors, varpå Tyskland blir nervöst.

Sverige får på inga villkor övertala Finland att förbli neutralt.

Förhandsbeskeden är oroande för tyskarna. Den tyske Helsingforsministern Wipert von Blücher rapporterar till Berlin att bakgrunden till resan är »Sveriges hållning i händelse av att Tyskland, Finland och Ryssland invecklades i krig«. Oron sprider sig långt upp i den tyska utrikesledningen, utrikesminister Joachim von Ribbentrops närmaste man – statssekreterare Ernst von Weizsäcker – engagerar sig.* Enligt honom är det både ett tyskt och ett finskt intresse att Sverige inte påverkar Finland i neutralitetens riktning. Tvärtom vill Ernst von Weizsäcker påverka Christian Günther, så han luckrar upp det »ännu alltför stela svenska neutralitetsbegreppet«. Helsingforsministern Blücher säger att »några personligheter i den svenska regeringen« vill ändra på Sveriges politiska hållning mot Tyskland.

Troligen syftar han bland annat på Christian Günther.

Lördag 26 april träffar Günther prinsen av Wied och informerar honom om sin resa. Några dagar senare underrättas Adolf Hitler om Günthers expedition. Den tyska linjen är glasklar:

I ingen händelse fick finnarna tillåta svenskarna att deltaga i de förberedelser som nu diskuterades.

Finlands utrikesminister Rolf Witting får alltså munkavle av Adolf Hitler personligen inför mötet med sin svenske kollega.

Ändå visar Christian Günther tydligt sin goda vilja mot Tyskland.

Han tillåter en tysk transport från Haparanda till Narvik, bestående av elva järnvägsvagnar och 150 tyska soldater. Dock framhåller Günther att det rör sig om ett »undantagsfall«. Sverige tillåter även en tysk kurirlinje mellan Oslo och Helsingfors. Günthers utrikesdepartement rekommenderar tullen en »välvillig« behandling av de tyska kurierna. I slutet av april godkänner Sverige dessutom tysk krigsmaterieltransport till Finland via Sverige.

* Ernst von Weizsäcker är pappa till blivande västtyske presidenten Richard von Weizsäcker, som på 1980-talet uppmanar tyskarna att se ärligt på sitt förflutna.

I ett samtal med högerledaren Gösta Bagge är Christian Günther överens med sin politiske kamrat. Sverige måste undvika katastrofen – ett krig med Tyskland. De tror inte att Tyskland kommer att kräva ett aktivt svenskt deltagande i det förestående kriget mot Sovjetunionen. Men Sverige måste visa vänlighet mot Tyskland, det vill säga ställa upp på transiteringar. Bagge skriver i dagboken:

Vi voro överens om vikten av att försöka se till att opinionen inte band sig emot varje samgående av denna art med Tyskland.

Strax innan har Günther-Bagge till och med försökt sondera Ernst Wigforss inför framtiden. Men denne är skeptisk till eftergivenhet mot Tyskland. Statsminister Per Albin Hansson å sin sida oroar sig över de inrikespolitiska konsekvenserna i Sverige om Finland allierar sig med Tyskland mot Sovjetunionen. Hans minns sina »frivilligherrar« från vinterkriget.

Söndag 27 april 1941 driver italienska och tyska styrkor, under befäl av Erwin Rommel, tillbaka britererna i Nordafrika. Tyskland har begärt visering till Sverige för envoyén Karl Schnurre, men viseringen går ut sista april 1941 utan att Schnurre dyker upp. Kanske hade besöket något att göra med Barbarossa, som var tänkt att starta redan 15 maj 1941.

Men på grund av kriget i Balkan har Tyskland skjutit upp anfallet till midsommarhelgen.

MAJ 1941

Säkerhetsrisken Christian Günther

På första maj 1941 talar Per Albin Hansson lika mycket till Tyskland som till de församlade massorna. Han betonar skillnaden mellan »statsmakternas politik och det svenska folkets inställning« gentemot »yttringar i pressen«. Samtidigt ökar hans misstro gentemot Christian Günther, som talar i radio två dagar senare. Günther tycker inte om klagomålen mot Tysklands förfrågningar: